ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.5

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-1.26>

ІВАНОВ А.В.

**ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ СУЧАСНОГО СТАНУ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ
ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Інформаційні технології стрімко проникають в усі сфери суспільного життя і сьогодні виступають важливим складником життя кожної людини. Так само великим є значення інформації і для різноманітних сфер, які є основоположними для функціонування державних механізмів, особливо відчутним є вплив інформації на сфери, пов'язані із прийняттям рішень в інтересах та від імені держави. Інформація має важливе значення і для сфери судочинства, адже її використання сприяє встановленню істини в справі, інформація дає можливість учасникам судового провадження захищати свої права та інтереси. Не є винятком у такому контексті і сфера господарського процесу, адже інформація дозволяє учасникам господарських процесуальних правовідносин здійснювати вирішення економічних спорів та забезпечувати законність у господарських відносинах. Для цього законодавцем було розроблено комплекс інструментів інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин, які допомагають суду прийняти законні та обґрунтовані рішення. Водночас рівень наукової уваги до питань, пов'язаних із інформаційно-правовим забезпеченням господарських процесуальних відносин, залишається незначним, що є однозначно негативним аспектом в умовах євроінтеграції України та необхідності приведення вітчизняного законодавства до змісту стандартів європейського права. Саме тому питання переваг і недоліків сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в умовах євроінтеграції України є актуальним для дослідження. В статті досліджено питання переваг і недоліків сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в умовах євроінтеграції України. Встановлено, які нормативно-правові акти становлять інформаційно-правове забезпечення господарських процесуальних відносин. Визначено специфіку кожного із них та їх вплив на господарські процесуальні відносини в нашій державі. Виділено позитивні аспекти сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні. Визначено, якими є недоліки інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні та у чому проявляється їх негативний вплив.

Ключові слова: інформаційно-правове забезпечення, господарські процесуальні відносини, забезпечення господарських процесуальних відносин, інформаційне законодавство України, євроінтеграція України.

Information technology is rapidly penetrating into all spheres of public life, and today it is an important component of everyone's life. Equally important is the value of information in the various spheres that are fundamental to the functioning of governmental mechanisms, especially the impact of information on areas of decision-making in the interests and on behalf of the state. Information is also important in the field of justice, because it helps to establish the truth of the case, information enables participants in court proceedings

to defend their rights and interests. Information also allows participants of economical procedural legal relations to settle economic disputes and to ensure legitimacy in economic relations. That's why, the legislator has developed a set of tools for informational legal support of economic procedural relations, which helps the court to make lawful and well-founded decisions. At the same time, the level of scientific attention to the issues related to informational legal support of economic procedural relations remains insignificant, which is clearly a negative aspect in the context of Ukraine's European integration and in the context of need to bring national legislation to the content of European law standards. So, the issue of the advantages and disadvantages of the current state of informational legal support of economic procedural relations in the context of Ukraine's European integration is relevant for research. The article explores the advantages and disadvantages of the current state of informational legal support of economic procedural relations in the context of Ukraine's European integration. It is established what normative legal acts constitute information and legal support of economic procedural relations. The specifics of each of them and their influence on economic procedural relations in our country are determined. Positive aspects of the current state of informational legal support of economic procedural relations in Ukraine are highlighted. And we made the conclusion, what are the disadvantages of information and legal support of economic procedural relations in Ukraine and what is their negative impact.

Key words: *informational legal support, economic procedural relations, ensuring economic procedural relations, information legislation of Ukraine, European integration of Ukraine.*

Вступ. Одним із аспектів розуміння сутності інформаційно-правового забезпечення є його тлумачення у науковій літературі як сукупності нормативно-правових актів, які урегульовують певну сферу суспільних відносин [1, с. 156]. Для кожної сфери суспільних відносин характерний специфічний перелік нормативно-правових актів, які забезпечують її інформаційно-правове забезпечення. Оскільки з інформацією пов'язані усі правовідносини, то не може бути жодних винятків для віднесення усіх видів правових відносин до сфери інформаційного права. Тому основу інформаційно-правового забезпечення становлять акти інформаційного законодавства, які одночасно поширюють свою дію на усі без винятку сфери суспільного життя, зокрема, Конституція України [2] закріплює ключові для інформаційної сфери положення. Велике значення для інформаційно-правового забезпечення будь-якої сфери суспільного життя відіграють такі нормативно-правові акти, як Закони України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII [3] та «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI [4], які регулюють відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, у тому числі й публічної. В той самий час ряд важливих інструментів інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин передбачений і в Господарському процесуальному кодексі України [5]. Зокрема, у господарських судах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, важливе значення для інформаційно-правового забезпечення діяльності якої відіграє Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР [6] та інші нормативно-правові акти. Тобто сучасний стан інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні характеризується прийняттям законодавцем сукупності нормативно-правових актів, які врегульовують господарські процесуальні відносини. Проте в умовах євроінтеграції України та із урахуванням того, що сучасний стан інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин фактично не досліджений на цей час, питання переваг і недоліків сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в умовах євроінтеграції України є актуальним для дослідження.

Стан дослідження. До питань інформаційно-правового забезпечення у різних сферах звертались такі дослідники, як О.О. Верголяс, Н.П. Голота, В.М. Горовий, Д.А. Іванов, С.М. Клімова, В.Ю. Микулець, Є.В. Павліченко, Л.М. Петренко, К.О. Струкова, Є.В. Фурманчук, О.Л. Хитра, Л.Г. Хромченко, М.С. Цьвок та ряд інших авторів. Окремі питання інформаційно-правового забезпечення господарських правовідносин та господарського процесу розглядалися у працях таких авторів, як В.В. Бабенко, Ю.П. Бурило, А.В. Жорняк, В.П. Калиняк, Б.А. Кормич, О.В. Кохановська, П.С. Лютіков, Е.І. Низенко та інші дослідники. Але водночас питання переваг і недоліків сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних

відносин є новим для наукової літератури нашої держави, тому дослідження цього питання є важливим в умовах євроінтеграції України.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження переваг і недоліків сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в умовах євроінтеграції України. Задля досягнення мети маємо виконати такі завдання: 1) встановити, які нормативно-правові акти здійснюють інформаційно-правове забезпечення господарських процесуальних відносин; 2) проаналізувати положення нормативно-правових актів, які здійснюють інформаційно-правове забезпечення господарських процесуальних відносин; 3) визначити переваги і недоліки сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в умовах євроінтеграції України.

Результати дослідження. Так, право на інформацію є одним із фундаментальних прав людини, яке закріплюється на міжнародно-правовому рівні Загальною декларацією прав людини [7], Окінавською хартією глобального інформаційного суспільства [8] й іншими основоположними документами Організації Об'єднаних Націй, ЮНЕСКО, Європейського Союзу та Ради Європи (Резолюцією ООН про інформацію на службі людству 1996 року; Женевською конвенцією про використання радіомовлення в інтересах миру 1936 року; Декларацією ООН про недопустимість інтервенції і втручання у внутрішні справи держав 1982 року; Декларацією ЮНЕСКО про принципи супутникового зв'язку 1972 року; Декларацією ЮНЕСКО про основні принципи, які торкаються складу засобів масової інформації у зміцнення миру і міжнародного взаєморозуміння, в розвиток прав людини і в боротьбу проти расизму, апартеїду і підбурювання до війни 1978 року; Міжнародною конвенцією електрозв'язку 1982 року (в редакції 1991 року); Конвенцією про обмін офіційними виданнями і урядовими документами між державами 1958 року; Європейською конвенцією про транскордонне телебачення 1989 року; Принципами використання державами штучних супутників Землі для міжнародного безпосереднього телевізійного мовлення, схваленої Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 37/92 від 10 грудня 1982 року; 2-м розділом заключного акту НБСЕ 1975 року тощо [9, с. 17]). Загалом у науковій літературі відзначається позитивний характер адаптаційних процесів у сфері інформаційного законодавства. Зокрема, вказується на активну законотворчу роботу щодо змін та доповнень до Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII [3], прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI [4] (положення яких відповідають європейським стандартам), а також на активізацію дискусії щодо необхідності систематизації інформаційного законодавства [10, с. 5]. Також Україна приєдналась до ряду нормативно-правових актів міжнародного інформаційного законодавства, отже, у цьому аспекті вітчизняна законодавча база в інформаційній сфері відповідає змісту основних міжнародно-правових актів у сфері інформації та постійно удосконалюється (наприклад, 17 грудня 2008 року було ратифіковано Європейську конвенцію про транскордонне телебачення [11]). Таким чином, зробимо висновок, що однією із переваг сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в умовах євроінтеграції України є те, що інформаційне законодавство України є адаптованим до європейських стандартів, і на цей час адаптація інформаційного законодавства України до *acquis communautaire* не є першочерговим завданням законодавця у контексті удосконалення сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин.

Отже, сучасний стан забезпечення відповідності інформаційного законодавства України міжнародним стандартам у контексті інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин характеризується такими особливостями:

- інформаційне законодавство України є адаптованим до європейських стандартів у цій сфері;

- адаптація інформаційного законодавства України до європейських стандартів у цій сфері переважно здійснюється шляхом внесення змін до національного законодавства із урахуванням положень європейського законодавства;

- Україною ратифіковано окремі європейські нормативно-правові акти.

Серед нормативно-правових актів інформаційного законодавства у першу чергу відзначимо Закони України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII [3] та «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI [4] та ряд інших нормативно-правових актів. Проте варто враховувати, що дія цих актів поширюється на усі без винятку суспільні відносини в нашій державі, і їх зміст не передбачає закріплення певної специфіки у врегулюванні питань, пов'язаних із інформаційним забезпеченням інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин. Тому аналіз інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних

відносин пропонуємо розпочати із положень Основного Закону нашої держави як нормативно-правового акту, у якому було закладено підґрунтя організації регламентації будь-яких правовідносин, пов'язаних із інформацією. Так, у статті 31 Конституції України [2] визначено гарантію таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, за винятком, якщо таємниця порушується із метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, та якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Для господарських процесуальних відносин значення цієї норми полягає у тому, що листування, телефонні розмови, телеграфна та інша кореспонденція є важливими складниками діяльності суб'єктів господарювання. Відповідно, вищезазначена гарантія поширюється не лише на фізичних осіб, але й на юридичних. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції тягне за собою притягнення до відповідальності. Наприклад, звертаючись до положень Кримінального кодексу України [12], ми з'ясували, що у змісті його статті 231 встановлено відповідальність за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю. Очевидно, що такі відомості можуть бути зібрані у тому числі й шляхом порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Також дію цієї норми кримінального законодавства можна поширити і на порушення статті 32 Кримінального кодексу України [12], згідно з якою не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Окрім цього, зазначеною нормою кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації. Звернемо увагу на те, що законодавець обмежив дію цієї норми інформацією, яка стосується фізичних осіб. Але водночас очевидно, що незаконне збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації може здійснюватись і суб'єктами господарювання щодо конфіденційної інформації про інших суб'єктів господарювання. Для прикладу, у статті 14 Конституції України [2] законодавець чітко зазначив, що її дія поширюється і на фізичних, і на юридичних осіб. Отже, на основі цього сформулюємо перший недолік сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин – конституційні гарантії інформаційно-правового забезпечення поширюються переважно на фізичних осіб, не зважаючи на те, що порушення конфіденційності інформації можуть мати місце і в господарських правовідносинах та стосуватись як фізичних, так і юридичних осіб. При цьому звернемо увагу на положення статей 232, 232-1 Кримінального кодексу України [12], які передбачають відповідальність за розголошення комерційної або банківської таємниці та незаконне використання інсайдерської інформації. Це означає, що чинним законодавством передбачені гарантії захисту конфіденційної інформації суб'єктів господарювання, проте не на конституційному рівні.

Стаття 34 Конституції України [2] передбачає, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, проте здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Звернемо увагу на те, що формулювання цієї конституційної гарантії, встановлення якої покликане визначити право кожного на інформацію та ті випадки, коли право на інформацію може бути обмежене, є більш нейтральним. Законодавець вжив формулювання «кожен», а отже, її дію можна поширити як на фізичних, так і на юридичних осіб, у тому числі й у господарських правовідносинах.

Згідно зі статтею 50 кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. При цьому така інформація ніким не може бути засекречена. Ця норма має безпосереднє відношення до суб'єктів господарювання, адже, наприклад, такий вид інформації, як якість харчових продуктів (зокрема, їх склад чи термін придатності), є таким, що належить до інформації із відкритим доступом. А отже, будь-які порушення цієї гарантії можуть спричинити виникнення спорів, у тому числі й господарських.

Таким чином, зробимо висновок, що Конституція України як складник інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин характеризується у цьому контексті такими особливостями:

– у Конституції України закріплено основоположні гарантії інформаційно-правового забезпечення будь-яких суспільних відносин, у тому числі й господарських процесуальних;

– Конституцією України захищено таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; встановлено гарантію заборони збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про якість харчових продуктів і предметів побуту;

– конституційні гарантії інформаційно-правового забезпечення конфіденційності інформації поширюються переважно на фізичних осіб, не зважаючи на те, що порушення конфіденційності інформації можуть мати місце і в господарських правовідносинах та стосуватись як фізичних, так і юридичних осіб;

– Конституція України встановлює вимогу відкритості інформації.

Наступним нормативно-правовим актом, який варто розглянути як інструмент інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні, є Господарський процесуальний кодекс України [5]. Цей нормативно-правовий акт забезпечує справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, і, відповідно, є законом, який безпосередньо врегульовує відносини між учасниками господарського процесу. Отже, у його положеннях встановлено ряд гарантій, пов'язаних із інформаційним забезпеченням господарських правовідносин.

Серед важливих для інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні норм, визначених в Господарському процесуальному кодексі України [5], відзначимо ті, що пов'язані із урегулюванням доказування. Адже докази – це передусім інформація, на основі якої відбувається вирішення господарських спорів. Зокрема, у статті 73 визначено, що доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутності обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Проте насамперед звернемо увагу на функціонування в господарських судах Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Зокрема, статтею 6 цього нормативно-правового акту передбачено, що в даній системі в обов'язковому порядку реєструються позовні та інші заяви, скарги та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до господарського суду і можуть бути предметом судового розгляду. Також Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Тобто по суті Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система є механізмом, який здійснює інформаційне забезпечення учасників господарських процесуальних правовідносин інформацією, яка має важливе значення для судового провадження у господарській справі. При цьому звернемо увагу на те, що фактично вся інформація щодо господарських процесуальних правовідносин є відкритою і з ними можуть ознайомитись як їх учасники, так й інші особи. Так, інформація, яка міститься в судових рішеннях, перебуває у відкритому доступі на офіційному веб-ресурсі «Єдиний державний реєстр судових рішень». Проте частиною 5 статті 9 Господарського процесуального кодексу України [5] визначено, яка інформація не є відкритою: 1) інформація щодо місця проживання або перебування фізичних осіб із зазначенням адреси, номерів телефонів чи інших засобів зв'язку, адреси електронної пошти, реєстраційні номери облікової картки платника податків, реквізити документів, що посвідчують особу, унікальні номери запису в Єдиному державному демографічному реєстрі; 2) інформація про реєстраційні номери транспортних засобів; 3) інформація, яка містить номери банківських рахунків, номери платіжних карток; 4) інформація, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувалися в закритому судовому засіданні. Звернемо увагу на те, що у контексті функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи важливе значення відіграє Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР [6].

Отже, зробимо висновок, що одним із позитивних аспектів сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин є те, що чинним законодавством чітко визначено, яка інформація, що стосується господарських процесуальних відносин, є відкритою, а яка закритою та не може бути оприлюдненою.

Таким чином, відзначимо такі аспекти Господарського процесуального кодексу України, які мають вплив на інформаційно-правове забезпечення господарських процесуальних відносин:

– цей нормативно-правовий акт урегульовує питання, пов'язані із використанням інформації в інтересах справедливого, неупередженого та своєчасного вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності;

– Кодексом передбачено функціонування у господарських процесуальних правовідносинах Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка здійснює інформаційне забезпечення учасників провадження у господарських спорах;

– здійснено визначення закритої та відкритої інформації в господарських процесуальних відносинах.

Висновки. Отже, наше дослідження дозволяє виділити такі позитивні аспекти сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в умовах євроінтеграції України:

– по-перше, інформаційне законодавство України є адаптованим до європейських стандартів, і сьогодні адаптація інформаційного законодавства України до *acquis communautaire* не є першочерговим завданням законодавця у контексті удосконалення сучасного стану інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин;

– по-друге, інформаційно-правове забезпечення господарських процесуальних відносин здійснюється великою кількістю нормативно-правових актів, тож по суті його чинний стан є позитивним;

– по-третє, чинним законодавством чітко визначено найважливіші аспекти інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин, наприклад, яка інформація, що стосується господарських процесуальних відносин, є відкритою, а яка є закритою та не може бути оприлюдненою.

Але в той самий час сучасний стан інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в умовах євроінтеграції України не позбавлений деяких негативних аспектів:

– по-перше, інформаційне законодавство України не систематизоване, тому інформаційно-правове забезпечення господарських процесуальних відносин одночасно здійснюється великою кількістю нормативно-правових актів;

– по-друге, конституційні гарантії інформаційно-правового забезпечення суспільних відносин поширюються переважно на фізичних осіб, не зважаючи на те, що порушення конфіденційності інформації можуть мати місце і в господарських правовідносинах та стосуватись як фізичних, так і юридичних осіб.

Список використаних джерел:

1. Павліченко Є. Напрями удосконалення інформаційно-правового забезпечення суб'єктів господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 155–158.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996 р. № 30. Ст. 141.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. ст.650
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. ст. 314.
5. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. ст.56
6. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. ст.286
7. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948. *Офіційний вісник України*. 2008 р. № 93. стор. 89. стаття 3103. код акта 45085/2008
8. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства: Міжнародний документ від 22.07.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163 (дата звернення 29.11.2019 року)
9. Кісілевич-Чорноivan, О. М. Міжнародне інформаційне право : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 160 с.
10. Коломоєць Т.О. Адаптація інформаційного законодавства України до вимог ЄС як складова сучасного вітчизняного правотворчого процесу : монографія; М-во освіти і науки України, Запор. нац. ун-т, Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ : НГУ, 2013. 164 с.
11. Про ратифікацію Європейської конвенції про транскордонне телебачення: Закон України від 17.12.2008 № 687-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. N 15. ст.203
12. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст.131